

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

7
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

7491
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 406 sahifa, 30-iyul, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Green Economy Transition Strategy for Uzbekistan	6
Raekwon Chung , Chairman, Supervisory Committee for New Climate Innovation Center at TSUE	
Jahon Savdo Tashkilotiga a'zolikning dolzarb masalalari.....	8
Nodira Shotursunova , Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
"Yashil iqtisodiyot" dan "yashil taraqqiyot" sari.....	12
Shoqulov Baxtiyor Bakirovich , t.f.n., dotsent	
Tadbirkorlik faoliyatida yuzaga keladigan risklarni sug'urtalashning mohiyati va xususiyatlari.....	16
Egamov Zoxid Baxtiyarovich , bosh mutaxassisi	
Unleashing the Potential of Human Capital for Green Development: Bridging the Gap between Environmental Sustainability and Skill Development.....	26
Muratova Muzayana , Teacher	
Анализ состояния применения механизма инновационного управления инфраструктурами нефтегазовых предприятиях в условиях глобальной потепление земли.....	34
Кучаров Абдор Сабижанович , профессор; Динара Нурмамад кизи Ишманова , доцент; Тю Константин Геннадьевич , соискатель	
Enhancing Methodology for Developing Professional and Communicative Skills of Future Economists in the Context of Teaching English and Green Economy	39
Nargiza Samandarova Muxammadovna , Teacher	
The Role of Higher Education in Shaping a Sustainable Green Economy.....	47
Ikromov Sayidolim , Teacher	
O'zbekistonda yashil turizmni rivojlantirish istiqbollari.....	54
Rasulova Nigora Yusupovna , kafedra assistenti	
Qishloq hududlarini rivojlantirishda agroturizmning ahamiyati	58
Jontemirova Iroda Ikrom qizi , talaba	
Iqtisodiy rivojlanish yo'lida "Yashil iqtisodiyot" ning o'rni.....	61
Hamroyeva Sevinchbonu Hamroyevna , talaba	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyot va yashil byudjetlashtirish tizimiga o'tishning ahamiyati.....	64
Raxmanov M. A. , tayanch doktorant	
Sustainable Globalization: Nurturing a Green Economy in Higher Education.....	68
Tukhtaeva Shakhnoza , Teacher	
Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni investitsiyalar yordamida oshirish xususiyatlari.....	75
Bauyetdinov Majit Janizaqovich , kafedra dotsenti; Djumaniyazov Ubbiniyaz Ismayl uli , tayanch doktoranti	
Qishloq xo'jaligi nisbiy samaradorligini baholash.....	79
Berkinov Bozorboy , iqtisodiyot fanlari doktori, professor; Qulmatova Sayyora Safarovna , PhD; Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchisi	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	86
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda eksportni kreditlash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari.....	97
G'aniyev Shaxriddin Abduvoxirovich , i. f. d., professor; Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. d. (PhD)	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	102
Raxmanov Mexridin Sindarovich , kafedra dotsent v. b.	
Banklarda moliyaviy resurslarni boshqarishning ayrim rivojlangan mamlakatlar tajribasi.....	106
Ortiqov Uyg'un Davlatovich , kafedra dotsenti, i. f. n.	
Зарубежный опыт в области цифровизации цепочки поставок продуктов питания	115
Марданова Барно Асатуллоевна , докторант	
Environmental culture and building the ecosystem performance: An empirical analysis from Uzbekistan.....	119
Aziz Zikriyoev , PhD	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatini oshirishda innovatsiya va raqamlashtirish bo'yicha xorij tajribasi.....	129
Kambarova Sh. M. i. f. b. f. d. PhD	

Xalqaro dividend siyosati tajribalarida "S&P 500 dividend aristocrats" amaliyoti va uni milliy fond bozorida qo'llash imkoniyatlari.....	134
Sherkuziyeva Nasiba Abrorovna , dotsent	
Yirik sanoat korxonalarida innovatsion menejmentni joriy etish asosida mehnat samaradorligini oshirish yo'llari	139
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich , i. f. b. f. d. (PhD), dotsent; Saotaliyeva Nozima Isomiddinovna , talaba	
Byudjetdan tashqari mablag'lari samaradorligini oshirishda davlat xaridlarining roli	147
Norov Akbar Ruzimamatovich	
O'zbekistonda sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari tahlili	151
Egamberiyev Shuxrat Satimbayevich , i.f.f.d.(PhD)	
Aholining tadbirkorlik faolligini oshirishda oilaviy tadbirkorlikning roli	158
Xudayarova Maftuna Shavkatovna , tayanch doktorant	
Elektron tijoratni samarali tashkil etishda raqamli platformalarning yaratilish texnologiyasi	164
Karimova Shirin Zoxid qizi , tayanch doktorant	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish orqali aholi bandligini ta'minlash	168
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanani harakatlantiruvchi omili sifatida	172
Raximbayev Akmal Azatboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Overview of Environmental Management in Uzbekistan: A Comparative Analysis of Protected Areas and Waste Management.....	177
Mamadjonova Sarvinoz Sharifjonovna , PhD	
Obligatsiyalar bozorining paydo bo'lishi va uning iqtisodiyotga kapital jalb qilishdagi ahamiyati	182
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li , tayanch doktorant	
Iqtisodiy subyektlarga soliq yukini hisoblashning ahamiyati va zarurati.....	186
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	195
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Yangi O'zbekiston taraqqiyotida sug'urta munosabatlarini amalga oshirishning ahamiyati va zarurligi.....	199
Abdaturapova Dildora Farxodjon qizi , tayanch doktorant	
Assotsiativ qoidalar va bozor savatlarining tahlili	205
Sh. B. Rajabov; Sadinov Aziz Ziyadullayevich , 3 st year doctoral student	
Mamlakatda davlat soliq xizmati organlari soliq ma'muriyatchiligi faoliyati tahlili.....	210
Tashmuxeimedova Yayra , tadqiqotchi	
Exploring the Integration of Management and Marketing Strategies in Higher Education Institutions: Addressing Crucial Gaps for Enhanced Organizational Performance.....	213
Rakhimova Gulnoza , Teacher	
Особенности научной биографии художника Урала Тансыкбаева (на материале эпистолярного наследия).....	218
Искендир Аккуралай Абдуалиевна , докторант	
Raqamli iqtisodiyot: milliy iqtisodiyot drayveri	222
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna , kafedra dotsenti; Berdiyeva Janonaxon Jahongir qizi	
Роль цифровизации туристической отрасли в повышении её экспортного потенциала страны	228
Суюнова Фотима Баходир кизи , базовый докторант	
Таргетирование инфляции в Узбекистане: предпосылки применения и первые итоги	233
Рашидов Рахимжон Искандарович , в.и.о доцента; Якубова Шамшинур Шухратовна , к.э.н., доцент, докторант (DSc)	
O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati va uning barqarorligini ta'minlashda sug'urtaning o'rni	240
Nomozova Qumri Isoyevna , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini takomillashtirishning xorijiy davlatlar tajribalari.....	248
Nazarov Qilich Xolmuradovich , kafedra assistenti	
Bank moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda huquqiy mexanizmlarning o'rni	255
Akbarov Behzodhon Ulug'bek o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklarida muammoli aktivlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	262
Do'sanov Doniyor , magistr	

Tijorat banklarida raqamli texnologiyalarni joriy qilish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar	269
N. N. Ro'ziyev	
Exploring the Potential of Islamic Finance in Uzbekistan.....	277
Sattorova Nasiba G'anijon qizi, Teacher	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari faoliyatini tartibga solish tizimining zamonaviy holati.....	284
Murodova Dilnoza Choriyevna, PhD	
Kredit mexanizmini metodologik asoslarini takomillashtirish	288
Gadoyev So'hrob Jumakulovich, mustaqil tadqiqotchi	
Korxonalarda raqamli marketing vositalaridan foydalanish xususiyatlari.....	295
M. A. Saparova, talaba	
Приоритетные направления модернизации системы подготовки туристских кадров.....	299
Очилова Хилола Фармоновна, к.э.н., доцент	
Improving the use of competitive strategies in the management of sewing and knitting enterprises during green development	304
Vafoyeva Dilafruz, Teacher	
O'zbekistonda savdo xizmatlari sohasining rivojlanish tendensiyasi va istiqbollari	311
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li, katta o'qituvchisi, PhD	
O'zbekiston Respublikasida aholini ijtimoiy himoya qilishning zamonaviy statistik usullaridagi tahlili	316
Kutbitdinova Muhayyoxon Inoyatovna, tayanch doktorant	
O'zbekiston to'qimachilik sanoatida CRM strategiyalaridan foydalanish yo'llari	323
Xalilova Nafisa Komilovna, magistrant	
Ko'zi o'jiz shaxslarni ish bilan ta'minlashni qonunchilik vositasida tartibga solishdagi xorijiy tajriba	327
Usmonov Ziyodulla Ulmas o'g'li, tayanch doktorant	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров.....	334
Джурбаев Отабек Джурбаевич, доцент кафедры	
Необходимость управления активами и пассивами современными банками Узбекистана.....	341
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Transport logistika xizmatini eksportni takomillashtirishga ta'siri	349
Jumabayeva Akmole Sheraliyevich, magistrant	
Цифровая валюта: возможные последствия вывода из обращения наличных денег	354
Бахромов Мирзаахмад Рустам угли, студент; Абдикаримова Динара Рустамхановна, научный руководитель, д. э. н. (DSc)	
Systematic mapping study of higher education in green development context.....	361
Asqarova Feruza Abdullaevna, Senior Teacher	
O'zbekistonda rekreatsiya turizmini rivojlantirish imkoniyatlari	368
Vayskulov Ramazon Alisher o'g'li, kafedra o'qituvchisi; Shaymanova Nigora Yusupovna, tayanch doktoranti	
Особенности подготовки юных футболистов на этапах начальной подготовки, спортивно – оздоровительном и групп начальной специализации.....	373
Д. К. Исмагилов, кандидат педагогических наук, доцент	
Optimizing Financial Resources Management in Treasury Systems for Sustainable Green Development.....	377
Shodmonkulova Shahlo, PhD student	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional asoslarini takomillashtirishning xorij davlatlar tajribasi	384
Mamatov Sardor Axmatjonovich, mustaqil tadqiqotchi	
Bank tizimida resurs bazasini mustahkamlash yo'llari.....	390
Voxidov Oybek Rozikovich, mustaqil tadqiqotchisi	
Integrating Career-Oriented Communication Competences in English Language Teaching for Future Specialists in Higher Education Institutions: A Catalyst for Green Economy	398
Rajapov Sulaymon Nuraddin Ugli, Teacher	
Tijorat banklari faoliyatida raqamli texnologiyalaridan foydalanish samaradorligini baholash istiqbollari	406
Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna, mustaqil izlanuvchi (PhD)	

O'ZBEKISTONDA SANOAT KOOPERATSIYASI ASOSIDA TAYYOR MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQRISHNI MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARI TAHLILI

Egamberiyev Shuxrat Satimbayevich

i.f.f.d.(PhD), Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dekan muovini

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimiz sanoat tarmoqlari rentabelligi va mahalliyashtirish jarayonlarining hozirgi holati tahlili, sanoat korxonalarining rentabelligini oshirishga mahalliyashtirishning ta'siri, sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari holati, "O'zavtosanoat" AJning mahalliyashtirish doirasidagi kooperatsion aloqalari berilib, ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyatga molik xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: sanoat, kooperatsiya, "O'zavtosanoat" AJ, mahsulot, mahalliyashtirish, sifat.

Аннотация: В данной статье проводится анализ рентабельности отраслей промышленности и современного состояния процессов локализации в нашей стране, влияние локализации на повышение рентабельности промышленных предприятий, состояние процессов локализации производства готовой продукции на основе производственной кооперации. , кооперационные отношения АК "Узавтосаноат" в рамках локализации, даны научно-теоретические и практически важные выводы.

Ключевые слова: промышленность, кооперация, АК "Узавтосаноат", продукт, локализация, качество.

Abstract: This article provides an analysis of the profitability of industrial sectors and the current state of localization processes in our country, the impact of localization on increasing the profitability of industrial enterprises, the state of localization processes of the production of finished products based on industrial cooperation, the cooperative relations of JSC "Uzavtosanoat" within the scope of localization, scientific-theoretical and practical important conclusions are given.

Key words: industry, cooperation, "Uzavtosanoat" JSC, product, localization, quality.

1. KIRISH

Iqtisodiyotning yetakchi sohasi bo'lgan sanoatda ro'y beradigan barcha hodisa va o'zgarishlarni tadqiq etish anchagina murakkab jarayondir. U jonli mushohadadan abstrakt tafakkurga va undan amaliyotga o'tishni, ya'ni haqiqatni bilishning, obyektiv reallikni tan olishning dialektik yo'lidan foydalanishni taqozo etadi. Bunday uslubiy yondashish sanoat, uning tarmoqlari hamda korxonalarida ro'y beradigan hodisalar, voqeliklar va iqtisodiy jarayonlarning o'zaro bog'liqligini, ularning uzluksiz harakati, taraqqiyot va o'zgarishi, miqdor ko'rsatkichidan sifat ko'rsatkichga o'tishi, makon va zamonda rivojlanishini anglab olishga yordam beradi. ^[1]

Respublikamizning viloyat, tuman va shaharlarni kompleks va mutanosib ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, ularning mavjud salohiyatidan samarali va optimal foydalanish hisobiga hududlarni barqaror rivojlantirishga erishish, aholi bandligini ustuvor ta'minlash, barcha mavjud resurslar salohiyatidan oqilona foydalanish dolzarb masala hisoblanadi. Maqsadga erishishning asosiy yo'nalishlaridan biri mamlakatimiz hududlarida ishlab chiqarishni mahalliyashtirishni yanada keng joriy qilish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirish mavjudlarini samarali faoliyat olib borishini ta'minlashdan iborat.

2. MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Iqtisodiyotni global rivojlantirish va ishlab chiqarish resurslarining xalqaro ko'chishi, "ishlab chiqarishni mahalliyashtirish", "mahalliy mahsulot" masalalari xorijiy olimlardan: I. Tyunen, V. Laundxardt, A. Veber, A. Lyosh, V. Kristaller, D. Markusen, J. Danning, S. Tauer, D. Chikuair, K. Bexrens, S. Gayjn, G. Ottaviano O. Kalemli, B. Sorenson, O. Yosha, P. Krugman, G. Mullig, S. Shimid va boshqalarning asarlarida tadqiq etilgan.

MDH olimlaridan: A. Vazyanskiy, P. Kovalev, A. Medved, V. Kondratyeyev, Y. Nikinov, B. Smitenko, V. Nosnelov, N. Vashyekin, M. Muntyan, A. Ursul, V. Kolesov, Y. Shishkov, E. Kochetov, V. Zubenko, V. Bandurin

va boshqalar globallashuvning makroiqtisodiy jihatlarini alohida tadqiq etishgan va mahalliyashtirishga import o'rnini bosish, investitsiyalar jalb etish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish omili sifatida ilmiy yondashganlar.

O'zbekistonda esa globallashuv va mahalliyashtirishning nazariy va uslubiy asoslari mahalliy olimlarimizdan: S. G'ulomov, Q. Abdurahmanov, T. Ahmedov, A. Bekmuradov, B. Salimov, M. Tursunxodjayev, N. Haydarov, A. Burxanov, N. Xoshimova, N. Maxmudov, B. Berkinov, F. Egamberdiyev, Sh. Mustafakulov, Z. Xusanov va boshqalarning asarlarida keng yoritilgan.

Yuqoridagi mualliflarning ilmiy ishlarida sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish asoslarini o'rganishga yetarli darajada e'tibor berilmagan. Shu sababli, iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlaridan hisoblangan sanoat tarmoqlarida mahalliyashtirishdan samarali foydalanishning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini chuqur o'rganish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

3. TAHLIL VA NATIJALAR

Ma'lumki, ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari bo'yicha O'zbekiston boy tajribaga ega davlat hisoblanadi. Xususan, mamlakatimizda 2000-yildan boshlab mahalliyashtirish jarayonlari keng qamrovda amalga oshirilib kelinayotgani va maqsadli dasturlar qabul qilinayotganligining o'zi ushbu sohaning milliy iqtisodiyotda naqadar muhim o'rin tutishini anglatadi.

Mahalliyashtirishning zamonaviy konsepsiyasi ishlab chiqarilgan mahsulotlarni nafaqat ichki, shuningdek, tashqi bozorda raqobatdoshligini oshirishni ko'zda tutadi. Chunki bu borada mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi xorijiy davlatlarga xom ashyo emas, balki yuqori qo'shilgan qiymatga ega tayyor mahsulotlar eksport qilishni yo'lga qo'yishdan iborat.

Zamonaviy mahalliyashtirishning asosiy yo'nalishi – bu xom ashyoga yo'naltirilgan emas, balki xom ashyoni chuqur qayta ishlovchi, yuqori texnologik sanoat sektorlarini rivojlantirishdir.

Ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari amalga oshirilayotgan hududda quyidagi ijobiy ko'rsatkichlar kuzatiladi:

A) Ishlab chiqarish mahalliyashtirilgan joy obro'-e'tibor qozona boshlaydi. Xususan:

- ishchilar o'zini yaxshiroq ko'rsatishga harakat qiladi;
- ishlab chiqarishni yaxshi o'zlashtirganlar esa hukumatning imtiyozlaridan foydalanib o'zining biznesini boshlash harakatiga tushadilar.

B) Malakalilar mehnati. Ya'ni:

- mahalliyashtirish aniq kasblarni ixtisoslashishiga olib keladi;
- mutaxassislar mahalliyashtirilayotgan joyga jamlanib boradi;
- mahalliy aholi ham asta-sekinlik bilan mutaxassislar tomonidan yangi kasblarga o'qitilib (tayyorlab) boriladi.

C) Son va sifatning o'sishi:

- sanoat jalb etilgan hududda boshqa sanoat ishlab chiqarish obyektlarining ham jalb etilib borishini ko'rish mumkin;
- bank va moliyaviy operatsiyalarni amalga oshiruvchi muassasalar o'z filiallarini sanoat jalb etilgan hududda ham ochadilar;
- temiryo'l va yuk tashuvchi korxonalar o'z xizmatlarini mazkur hudud uchun maxsus xizmatlarini taqdim etish uchun harakat qiladilar.

D) Mahalliyashtirish zanjiri:

- mahalliyashtirish joriy etilgan joylarda sanoatning qo'shimcha tarmoqlari, mahsulot ishlab chiqarishdagi inventar, asbob-uskunalarni ishlab chiqarish ham kengayib boradi. Bu mahalliyashtirish zanjiri deb ataladi.

E) Muammolarni birgalikda hal etish:

- mahalliyashtirish jarayonida hamma ishtirokchilar bir maqsad uchun birlashadilar;
- ma'lum bir ijtimoiy-iqtisodiy muammo paydo bo'ladigan bo'lsa mahalliyashtirishda uyushgan jamoa birgalikda harakat qiladi.

Aksariyat xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda esa mahalliyashtirishga davlat tomonidan ichki bozorni xorijiy ishlab chiqaruvchilardan himoya qilish chora-tadbirlarini amalga oshirish jarayoni sifatida qaralgan va qattiq tanqid ostiga olingan.

Lekin bugungi kunda deyarli barcha rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiyotida ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlarini kuzatish mumkin. Bunga yalpi ichki mahsulotining hajmi bo'yicha dunyoda ikkinchi o'rinda turuvchi Xitoy xalq respublikasi misol bo'la oladi.

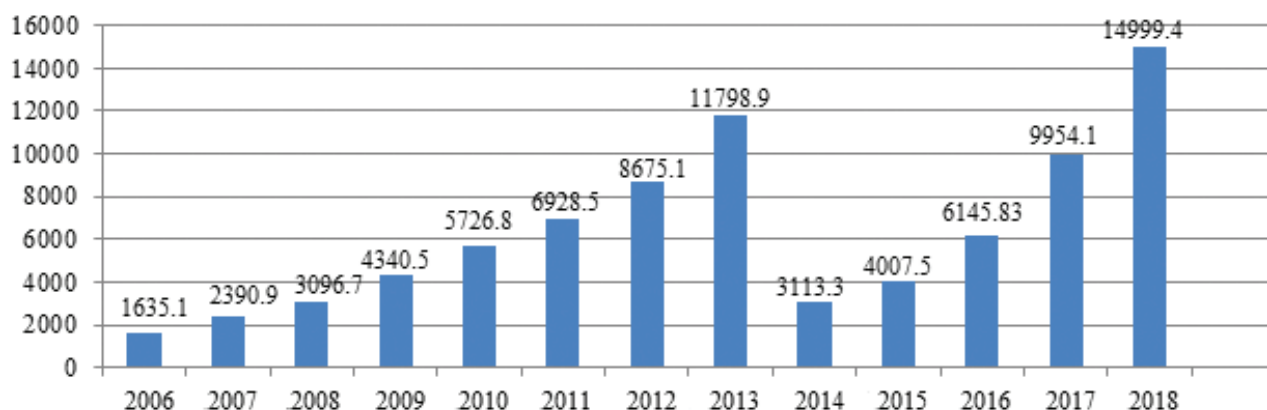
Shuningdek, mamlakatimizda ham mahalliyashtirish jarayonlarini izchil amalga oshirilib kelinishi natijasida 19 mingdan ziyod ish o'zni yaratilib, hududlarda aholining bandlik darajasini ortishiga o'zining munosib hissasini qo'shdi.

Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirish asosida albatta tarkibiy o'zgartirishlarni chuqurlashtirish, milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish hisobiga uning raqobatbardoshligini oshirish masalasi turadi. Shu sababli, Respublikamiz sanoatini yetakchi tarmoqlarida mahalliyashtirish jarayonlarini jadal sur'atlarda amalga oshirish bo'yicha barcha viloyatlarda maqsadli "yo'l xaritalari" ishlab chiqilib, amaliy loyihalar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarish hajmi keyingi yillarda yuqori sur'atlarda o'sish tendensiyasiga ega bo'ldi. Mahalliyashtirish dasturi doirasida 2017-yilda 9,9 trillion so'mlik mahsulot ishlab chiqarilgan.

Mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarish hajmining 2006–2017-yillarda o'rtacha 26,8 foizga to'g'ri kelgan. Dinamikasiga e'tibor qaratilganda 2013-yildagi ko'rsatkichlarga 2017-yilda ham yetmagan (1-rasm).

Sanoat tarmoqlarida uskuna va butlovchi qismlarni mahalliyashtirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar 2014-yildan boshlab tashabbus va amaliy harakatlar o'zining ijobiy natijalarini bermagan.

1-rasm: O'zbekiston Respublikasida mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarish hajmi, mlrd so'm ^[2]

Respublikada 2005-yilda mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarish hajmida Andijon viloyatining hisssasi 67,78 foiz, Toshkent shahrining hisssasi esa 23,45 foizni tashkil etgan. Ushbu holat mahalliyashtirilgan mahsulotlar ishlab chiqarish asosan yirik sanoat majmualari to'plangan hududlarga to'g'ri kelgan. Ushbu tendensiya 2010-yilgacha davom etgan va Andijon viloyatida "JM Uzbekistan" qo'shma korxonasi mahsulot yetkazib beruvchi qariyb 200 ga yaqin korxonalar faoliyat olib borgan. Viloyatda yengil avtomobillarning uskuna va jihozlari modernizatsiya qilish, yengil avtomobillar qismlarini ishlab chiqarishni mahalliyashtirish, yangi modeldagi avtomobillar uchun interyer, shtamplangan, payvandlangan panellar, radiator, konditsioner tizimlari, o'rindiqlar, ovoz so'ndirgich tizimi qismlari, gaz chiqarish tizimlari ishlab chiqarishni yo'lga qo'yilishi hamda 2017-yilda avtomobillar ishlab chiqarish hajmini ortishi natijalari Andijon viloyatining mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarishdagi salmog'ini 2015-yildagi 2,7 foizdan 2017-yilda 8,9 foizga oshirgan. Shuningdek, yangi tashkil etilgan mahalliyashtirilgan korxonalarda sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun sarflanayotgan xarajatlar tizimi, mahsulot tannarxi, narxlarning shakllanishi, foyda va rentabellik, moliyalash va kreditlash masalalari bo'yicha ijobiy natijalar berishi bosh maqsadlar sifatida belgilab berilgan. ^[3]

Viloyatda "JM Uzbekistan" qo'shma korxonasi avtomobillar ishlab chiqarish hajmining keskin pasayishi esa 2015-yildan boshlab Andijon viloyatining mahalliyashtirilgan mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini 3,7 foizga tushib ketishi va respublikaning mahalliyashtirilgan mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini keskin kamayishini yuzaga chiqargan. 2017-yilgi holatga ko'ra, Respublikada mahalliyashtirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishning 86,8 foizi 4 ta viloyat (Qoraqalpog'iston Respublikasi, Andijon viloyati, Toshkent viloyati, Toshkent sh.) hissasiga to'g'ri kelmoqda (1-jadval).

1-jadval: O'zbekiston Respublikasida mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarish hajmida viloyatlar salmog'i, foizda ^[2]

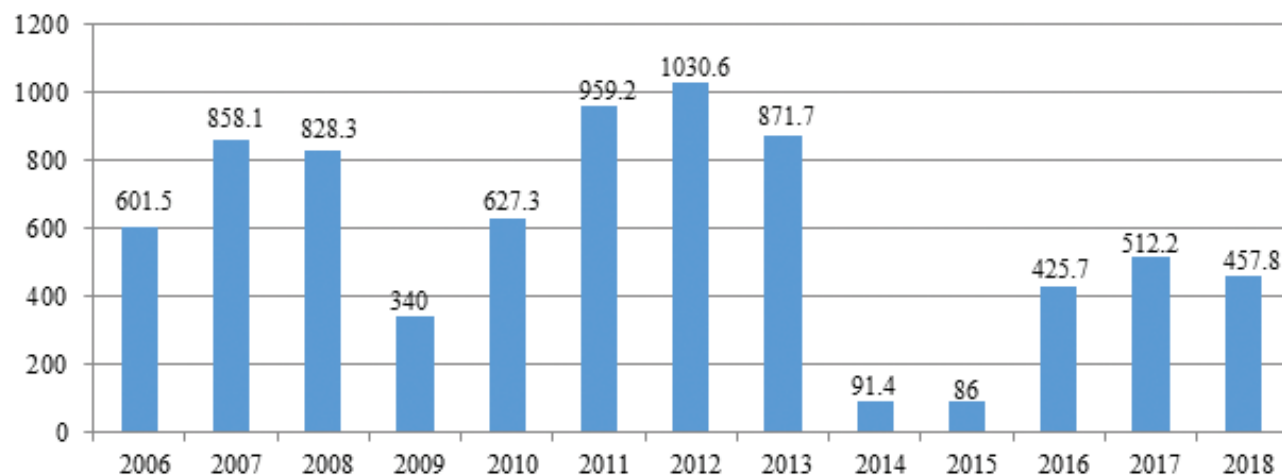
Ko'rsatkichlar	2005-y.	2010-y.	2015-y.	2017-y.	2018 y.
Mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarish hajmi, mlrd. so'm	100	100	100	100	100
Qoraqalpog'iston Respublikasi	0,26	0,60	3,5	16,6	26,4
Andijon viloyati	67,78	52,05	3,7	8,9	33,3
Buxoro viloyati	0,20	0,71	3,0	2,0	0,5
Jizzax viloyati	0,92	0,59	1,6	0,3	0,9
Qashqadaryo viloyati	0,06	0,93	3,4	1,7	0,03
Navoiy viloyati	0,07	4,17	1,1	1,0	1,7
Namangan viloyati	0,46	1,29	1,3	1,4	1,5
Samarqand viloyati	1,71	4,57	5,0	4,0	2,3
Surxondaryo viloyati	0,00	0,03	0,0	0,0	0,004
Sirdaryo viloyati	0,02	0,08	1,0	0,7	0,3
Toshkent viloyati	2,17	5,63	9,6	8,5	4,5
Fargona viloyati	2,75	3,39	1,4	1,4	0,9
Xorazm viloyati	0,16	0,06	1,0	0,6	0,1
Toshkent sh.	23,45	25,90	64,1	52,8	27,7

Tahlil natijalaridan kelib chiqmoqdaki, Respublika viloyatlarida mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarish bo'yicha mahalliy hokimliklar tomonidan samarali siyosat deyarli olib borilmagan. Asosan respublika doirasida amalga oshirilgan yirik loyihalargina mahalliyashtirish dasturlarini olib borgan.

Respublikada 2018-yilda jami mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar soni 297 tani tashkil etib, 2015-yilga nisbatan 12 taga, 2010-yilga nisbatan 93 taga, 2005-yilga nisbatan 167 taga ko'paygan va jami mahalliyashtirilgan mahsulotlar soni 2000 dan ortiq turlari o'zlashtirilgan.

Mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar soni dinamikasidan ko'rish mumkinki, deyarli 200 ga yaqin korxonalar asosan avtomobil sanoati uchun mahalliyashtirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishga ixtisoslashgan. Yuqorida qayd etilganidek, 2014-yildan boshlab "JM Uzbekistan" qo'shma korxonasida mahsulot ishlab chiqarish sur'atlarini pasayib borishi natijalari ko'plab korxonalarining o'z faoliyatini to'xtatishini keltirib chiqargan.

Respublikada sanoatni rivojlantirish yo'nalishlarida 2017-yilda Mahalliyashtirish dasturi doirasida \$512 mln.lik yoki 2016-yilga nisbatan 20 % ko'p mahalliyashtirilgan mahsulot eksport qilingan. 100 turdagi yangi mahsulot ishlab chiqarish o'zlashtirilgani, bazaviy tarmoqlarda import \$353 mlnga qisqartirilgan. Biroq "2017-yilda 948 ta mahalliyashtirish loyihasidan 176 tasi bo'yicha ishlab chiqarish boshlanmagani, 218 tasi bo'yicha esa ishlab chiqarish prognozi" bajarilmagan (2-rasm).

2-rasm: O'zbekiston Respublikasi mahalliyashtirilgan mahsulot eksporti hajmi, mln. doll.

Respublikada mahalliyashtirilgan mahsulotlar eksporti 2006–2017-yillar tahliliga ko'ra eng yuqori natija 2012-yilda kuzatilgan va uning hajmi 1030,6 mln AQSH dollariga teng bo'lgan. Eng past natija esa 2014–2015-yillar oralig'iga to'g'ri kelgan. Mahalliyashtirilgan mahsulotlar eksportining rivojlanish dinamikasiga ko'ra, 2014-yildan boshlab, salbiy tendensiyaning pasayishi kuzatilgan (2-rasm).

O'zbekiston Respublikasida mahalliyashtirilgan mahsulot eksportida 2017-yilda salmoqli ulush Qoraqolpog'iston Respublikasi hissasiga to'g'ri kelib, jami 355,4 mll AQSH dollari yoki, 69 foizni, Andijon viloyatining hissasi esa 76,5 mll AQSH dollari yoki, 15 foizni, Toshkent shahrining hissasi esa 39,5 mll AQSH dollari yoki, 8 foizni tashkil etgan bo'lib, boshqa viloyatlar hissasi deyarli bir foizdan ham kam.

Mamlakatning raqobatdoshligi milliy sanoatning doimiy ravishda rivojlanish hamda innovatsiyalarni ishlab chiqarishga qodirligi bilan belgilanadi. Uning negizida to'rtta muhim jihat, ya'ni mehnat, tabiiy resurslar, infrazuzilma, bilim, kapital singari omillarga ega sharoitlar, ichki hamda tashqi talab, o'zaro aloqador (texnologik jihatdan biri-birini to'ldiradigan) va ko'makdosh tarmoqlar (tarkibiy buyumlar, yarim tayyor mahsulotlar hamda boshqalarni yetkazib berish) rivojlanganligi va ichki bozordagi raqobat (bu omil istiqbolda firmaga tashqi bozorda raqobatda ustunlik beradi) yotadi. Ishlab chiqarishdagi rivojlanish omili aksariyat hollarda import qilinadigan tarkibiy buyumlarni hamda yarim tayyor mahsulotlarni mahalliyashtirish yo'li bilan ta'minlanishi muhim shart hisoblanadi. Ushbu holat esa sanoatni modernizatsiyalashning amaliy vositasi sifatida ham qo'llanilishi va yangi mahsulot ishlab chiqarishni o'zlashtirish bo'yicha mahalliyashtirishning eng kam chegarasi mamlakatda o'rnatilishi belgilanishi lozim.

Mahalliyashtirish sanoat siyosatining vositasi sifatida faqatgina rivojlanayotgan mamlakatlarda, faqat import o'rnini qoplash maqsadidagina foydalanilmayotgani bilan bir qatorda ularda eksportni kengaytirishga qaratilgan maqsadlar ham asosiy strategiya sifatida belgilanishi lozim. Jahon mamlakatlarida "2008–2009-yillardagi global inqiroz sharoitida jahondagi deyarli barcha mamlakatlar yirik mahalliyashtirish dasturlarini amalga oshirdi va natijalar ihsizlikni kamaytirish, tannarxni pasaytirish va jahon bozorlaridagi raqobatni ta'minlash imkoniyatini berdi. Shuningdek, sanoatda yangi tarmoqlarni rivojlantirish, yuqori texnologik ishlab chiqarishni, axborot texnologiyalarini, qayta tiklanadigan energiya manbalarini yo'lga qo'yishga keng imkoniyatlar yaratib berdi".^[4]

Ushbu holatlarni inobatga olganda mahalliyashtirish shunchaki import o'rnini qoplash siyosati emas, balki, o'rinarini yaratish, chet el investitsiyalari hamda texnologiyalarini jalb qilish va qo'shilgan qiymat global zanjiri (tayyor mahsulot ishlab chiqarishning zamonaviy taqsimoti)ga kirishni ta'minlaydigan, eksport imkoniyatlarini oshiradigan samarali mexanizm hamdir. Qo'shilgan qiymat global zanjiriga (yoki texnologik zanjir) kirish uchun to'g'ridan to'g'ri investitsiyalarni jalb etish ham ana shunday vositalardan biri hisoblanadi. So'nggi bir yarim yil mobaynida yangi texnologiyalarni joriy qilish, jumladan, ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini o'tkazish, ta'lim tizimini rivojlantirish hamda klasterlar shaklida yangi sanoat komplekslarini yaratish bo'yicha amalga oshirilgan siyosat aynan ushbu maqsadga qaratilishi lozim.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O'zbekistonda sanoat tarmoqlarini rivojlantirishda foydalanilayotgan mahalliyashtirish dasturlari samadorligini yanada oshirishga qaratilgan maqsadli strategiyalarini belgilash, uning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini tubdan takomillashtirish maqsadga muvofiqiqligi asoslanmoqda.

4. NATIJALAR MUHOKAMASI

Umuman, Respublikada sanoatni mahalliyashtirishni rivojlanishi asosan mashinasozlik, neft-kimyo, farmasevtika, to'qimachilik, kimyo va qora metallurgiya kabi tarmoqlar jadal o'sishi bilan bog'liq. Mintaqalarda sanoatni mahalliyashtirishni rivojlanishidagi farqlanishi asosan yirik sanoatning joylashuviga hamda boshqa ichki omillar hisoblangan tabiiy xom ashyo, mehnat va moliyaviy resurslar bilan ta'minlanishda nomutanosiblikning mavjudligi bilan ifodalanadi.

Respublika hududlarida mahalliyashtirish asosida mahsulotlar ishlab chiqarishda kichik biznes subyektlarining salohiyatini oshirishga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, shahar va tumanlarning harakatlar dasturi orqali keskin oshirish chora-tadbirlari ishlab chiqilgan va amalga oshirilmoqda.

Hududiy mahalliyashtirishni rag'batlantirish asosida yuqori qo'shimcha qiymatli tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni rivojlantirish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining Budget va iqtisodiy islohotlar masalasi qo'mitasining 2017-yil 21-iyundagi 05–16/661-sonli topshirig'i ijrosi bo'yicha kichik biznes subyektlari bilan hududiy yirik sanoat korxonalarini o'rtasida mahalliyashtirish dasturlari asosida o'zaro kooperatsion aloqalarni rivojlantirish bo'yicha muammolar va tavsiyalar ishlab chiqilgan (2-jadval).

2-jadval: Kichik biznes subyektlari bilan hududiy yirik sanoat korxonalarini o'rtasida mahalliyashtirish dasturlari asosida o'zaro kooperatsion aloqalarni rivojlantirish

T/r	Muammoning tavsifi	Muammoning yechimi yuzasidan takliflar
1.	KBT subyektlarining kasanachilik va mahalliyashtirish dasturlari asosida faoliyat ko'rsatishlari maqsadga muvofiq emas	Hududiy sanoat korxonalarini bilan KBT subyektlari o'rtasida o'zaro aniq maqsadga yo'naltirilgan manzilli dasturlarni yaratish. Bunda joylardagi mahalla fuqarolar yig'ini faolligini keskin oshirish choralarini ko'rish
2.	Hududiy eksport salohiyatini rivojlantirishda interaktiv elektron axborot kommunikatsiya tarmoqlari faoliyatini yanada kuchaytirish masalalari	MDH va xorijiy miqyosda eksport va import salohiyatini to'g'ridan to'g'ri aloqalarni tezkor usulda, samarali amalga oshirishda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari faoliyati bo'yicha o'rnatilgan tartibda bojxona va mahalliy imtiyozlar berilishi
3.	Hududda tadbirkorlik subyektlarining muhandislik tarmoqlariga ulanish shart-sharoitlarini takomillashtirish masalasi	Muqobil energiya manbalarini yaratishda, aholini uzluksiz gaz va suv bilan ta'minlashga yo'naltirilgan innovatsion loyihalar asosida faoliyat ko'rsatadigan texnoparklar faoliyatini shakllantirish va mazkur sohalar-da faoliyat ko'rsatayotgan KBT subyektlarini moddiy va moliyaviy mexanizmlarini ishlab chiqish
4.	Kichik biznes subyektlariga xizmat ko'rsatuvchi muassasalar faoliyatini rivojlantirish omillari	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari va yirik sanoat korxonalarini o'rtasida ichki tarmoq kooperatsiyasini rivojlantirish yo'lida istiqbolli sanalgan loyihalar bo'yicha investitsiya dasturlari ro'yxatini shakllantirish lozim. Shuningdek, sug'urta, lizing kompaniyalari, konsalting va boshqa turdagi bozor infratuzilmalari tomonidan ko'rsatilayotgan xizmatlar ko'rsatish sohalarini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar aniq manzilli dasturini ishlab chiqish
5.	Hududda kichik biznes subyektlari ishbi-larmonlik muhitini rivojlantirish masalalari	Mahalliy tadbirkorlik subyektlariga taklif etilayotgan biznes inkubatorlar, biznes markazlar, noqonuniy tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq huquqbuzarlik holatlari bo'yicha profilaktika ishlarining (reabilitatsiya, ko'maklashish) markazlari faoliyatini tashkil etish kerak.

Manba: Tadqiqotlar asosida muallif ishlanmasi

Kichik biznes subyektlari bilan hududiy yirik sanoat korxonalarini o'rtasida mahalliyashtirish dasturlari asosida o'zaro kooperatsion aloqalarni rivojlantirish bo'yicha amaliy choralar hududlarda mavjud ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish, sanoat tarmoqlarining qo'shilgan qiymati yuqori bo'lgan mahsulotlari eksportini ko'paytirish va an'anaviy eksport salmog'ini kamaytirish, samarali ichki va tarmoqlararo ishlab chiqarish kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish, mahalliy xom ashyoni qayta ishlashni kengaytirish, ishlab turgan korxonalarini zamonaviylashtirish va yangilarini tashkil etish hisobidan iqtisodiyot tarkibini takomillashtirish muammolarini yechishda asosiy omil bo'lmoqda.

Tahlillardan ma'lum bo'lmoqdaki, so'nggi yillarda mahalliyashtirish dasturi doirasida ishlab chiqarilgan mahalliyashtirish mahsulotlari ulushi Qoraqalpog'iston Respublikasida yuqori o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan. Qoraqalpog'iston Respublikasida mahalliyashtirish dasturi doirasida ishlab chiqarilgan mahalliyashtirish mahsulotlari ulushi, 2006-yilgi sanoat umumiy hajmidagi 1,8 foizdan, 2017-yilda 23,9 foizga oshdi, Mahalliyashtirish dasturiga kiritilgan korxonalar soni 2006-yildagi 2 tadan 2017-yilda 8 tagacha o'sgan. 2017-yilda Mahalliyashtirish dasturiga kiritilgan korxonalarda 8 ta loyiha amalga oshirildi va 1018,4 mlrd. so'mlik mahsulotlar ishlab chiqarildi. Bunda loyihalar bo'yicha mahsulotlar sotishning umumiy hajmi 2015-yil ko'rsatkichlariga nisbatan 33,3-martaga ortgan.

Shu bilan birga, O'zbekistonda sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar, butlovchi buyumlar va materiallar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Har bir hududning tabiiy iqlim sharoiti, geografik joylashuvi, mavjud resurslaridan kelib chiqqan holda Toshkent shahri, Qoraqalpog'iston Respublikasi va respublikamizning barcha viloyatlarida mahalliyashtirish dasturiga kiritilgan bir qator loyihalar amalga oshirilib mahsulotlarning yangi turlari o'zlashtirilmoqda.

Buning natijasida aholi talablarini qondirishda xorijiy mamlakatlardan import qilinayotgan mahsulotlarni o'rnini bosuvchi sifatli va narx jihatdan bir necha-marta arzon bo'lgan mahsulotlar ishlab chiqarilishi yo'lga qo'yilgan bo'lib, pirovardida ushbu mahsulotlarni eksportga yo'naltirish ko'zda tutilgan.

Xususan, misol tariqasida mamlakatimizning Quyi Amudaryo mintaqasida joylashgan Xorazm viloyatida amalga oshirilayotgan mahalliyashtirish jarayonlari natijasida "2016-yilda 6 ta korxonalar tomonidan amalga oshirilgan 9 ta loyihalar bo'yicha 20,3 mlrd. so'mlik mahalliyashtirilgan mahsulotlar ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz ko'rsatkichlari 105,5 foizga bajarilgan".

Jumladan, “Xiva maishiy texnika” MCHJ tomonidan 1,9 mln. soʻmlik 1500 dona 215 “XINGX” turdagi mini muzlatkichlar, vitrinali sovutkich va muzlatkichlar ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz koʻrsatkichi 149 foizga bajarildi. “Eko kompani” XF tomonidan 8,6 mlrd.soʻmlik 220 dona suv tozalash filtrlari va 3,2 mlrd.soʻmlik 45 dona xoratorlar ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz koʻrsatkichi 287,7 foizga, “Tabassum servis” XK tomonidan 800 mln.soʻmlik 20 ming dona maktab oʻquvchilari uchun sumkalar ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz koʻrsatkichi 100 foizga, “Mini akkumulyator” MCHJ tomonidan 324,6 mln.soʻmlik 10 ming dona 6 ct–132 DIN, 6 st–190 DIN markali akkumulyatorlar uchun monobloklar ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz koʻrsatkichi 100,7 foizga bajarilgan.

Shuningdek, “3,1 mlrd.soʻmlik 200 ming dona 6st–55MF J200 (yangi modifikatsiya) markali akkumulyatorlar uchun monobloklar ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz koʻrsatkichi (100,0 foiz) toʻliq bajarilgan, 1,6 mlrd.soʻmlik 100 ming dona 6st–60 DIN markali akkumulyatorlar uchun monobloklar ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz koʻrsatkichi 100,1 foizga bajarilgan boʻlsa “LYUKS SPORT INVERTER” XK tomonidan 82,0 mln. soʻmlik 50 dona sport inventarlari va trenajerlari ishlab chiqarilib, belgilangan prognoz koʻrsatkichi 164,0 foizga bajarilgan”.^[2]

Ushbu hududda 2016-yilda korxonalar tomonidan 6,3 mln. AQSH dollarlik import oʻrnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarilib, 6 ta yangi ishchi oʻrinlari yaratilishiga erishilgan.

5. XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa oʻrnida qayd etish joizki, mamlakatimizda mahalliyashtirish dasturi doirasida amalga oshirilayotgan loyihalar tadqiq qilinganda hududiy nomutanosiblikni kuzatish mumkin. Buning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

ishlab chiqarish korxonalarini mahalliyashtirish dasturiga kiritish jarayonlarini muayyan darajada soddalashtirish zarurligi;

sanoat kooperatsiyasini rivojlantirishga hududlararo integrasiyalashuv quyi darajada boʻlib, hududlararo maʼmuriy va iqtisodiy toʻsiqlar mavjud;

hududlarning ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlanishida tabaqalanish yuqori;

ayrim hududlarda elektr energiyasi, gaz taʼminotidagi uzilishlar kabi muammolar mavjud;

Ushbu muammolarni hal etish, hududiy tasarrufdagi korxonalarning mahalliyashtirish dasturi doirasidagi loyihalarini shakllantirish uchun qator dolzarb vazifalarni amalga oshirish zarur. Xususan, mahalliyashtirish dasturi bajarilishini monitoring qilish, dasturni shakllantirish jarayonlari va tartiblarini yanada soddalashtirish, har bir mintaqadagi yirik hamda kichik korxonalar oʻrtasida sanoat kooperatsiyasi aloqalarini rivojlantirish lozim. Shuningdek, tayyor mahsulotlar, materiallar va butlovchi buyumlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirishni amalga oshirayotgan korxonalarni zarur kredit mablagʻlari bilan taʼminlash ham muhim vazifalardan biri sanaladi.

Adabiyotlar:

1. Abdurahim Ortiqov. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik. Oʻzbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamgʻarmasi nashriyoti, Toshkent 2009, TDIU–239 b. (<http://uz.denemetr.com/docs/769/index-109728-1.html>)
2. Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasi maʼlumotlari
3. <http://uza.uz/oz/politics/andizhon-viloyati-izhtimoiy-i-tisodiy-tara-iyetining-yangi-b-05-06-2017>
4. Sh. Nazarov. Eksportni kengaytirishning muhim sharti. <http://xs.uz/uzkr/post/eksportni-kengajtirishning-muhim-sharti>. 2018-yil 12-mart.

Yashil **IQTISODIYOT** **TARAQQIYOT** va

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.